

destillatietoren 6702 van het deel van de raffinaderij waar waterstof gemaakt wordt. Op een hoogte van ruim tien meter, onder een balkonnetje, tussen een afsluiter en de mantel van de toren had een duivenechtpaar het nest gemaakt. Niets had ze ervan weerhouden, niet de eeuwigdurende herrie, de rotte-eieren lucht of het gebrek aan koude patat of ander menselijk afval waar stadsduiven zich normaliter mee in leven houden. Ze namen het voor lief en bouwden zelfs hun nest van hetgeen voorhanden was: ijzer en wat plukjes isolatiemateriaal. De hoeveelheid uitwerpselen doet vermoeden dat er ook werkelijk duiven op het nest zijn grootgebracht. Stel je

voor: zo'n hulpeloos duifje, eigenlijk niet meer dat een embryo met een kaal en dun roze velletje, tussen het ijzerdraad, de kans op verwonding moet enorm zijn.

Navraag en wat neuzen in de literatuur bracht aan het licht dat het gebruik van onnatuurlijk nestmateriaal vaker voorkomt, met name bij bewoners van het urbane gebied. Zo plegen Amsterdamse duiven nesten van plastic patatvorkjes te maken, staan merels bekend om hun kwistig gebruik van plasticzakken en zijn er in de Europoort zilvermeeuwen gezien die hun nestkuiltjes hadden gelaardeerd met...ijzerdraad.

De geschiedenis van het Natuurhistorisch Museum Rotterdam deel 3 Brand!

door
J.G.B. Nieuwenhuis

N.R.C. 2-2-1933 n. 2.

Weer een zware brand te Rotterdam.

In een blok panden aan den Westzeedijk. De brandweer moest met vrijwel al het groote materiaal tegen den buitengewoon gevaarlijken brand strijden. Een groot pakhuis met lompen totaal vernield.

De collectie van het aangrenzende Natuurhistorische museum grootendeels verloren.

Krantenkop uit het N.R.C.
van 2 februari 1933.

Omstreeks zes uur in de namiddag van 1 februari 1933 breekt brand uit in het lompenpakhuis van de firma M.M. de Vries, dat zich naast het schoolgebouw bevindt en waarin zich grote voorraden touwwerk, zeildoek, balen lompen, oud papier en een zeer grote voorraad rubberafval en autobanden liggen opgeslagen.

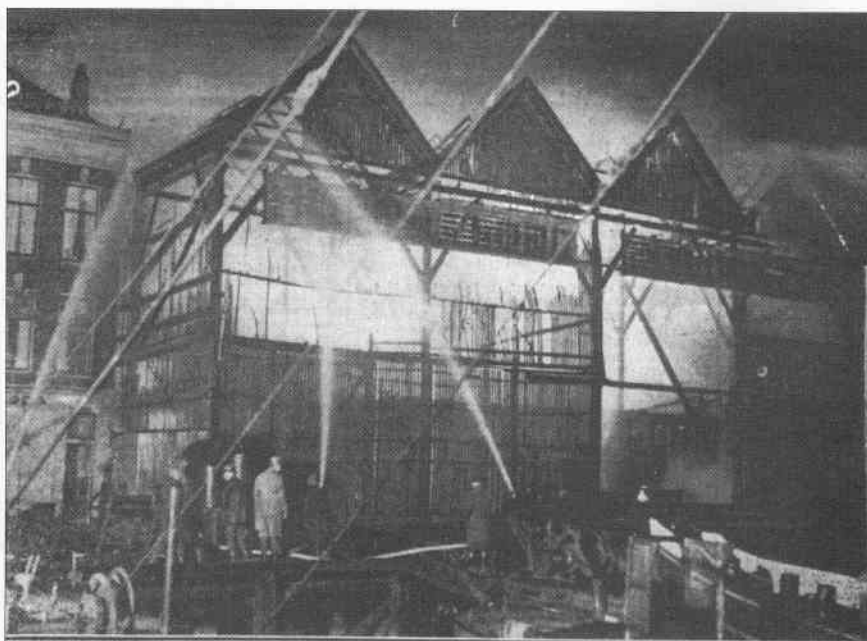
Dit pakhuis bestond uit twee aaneengebouwde houtloodsen met vele openingen, hetgeen voor houtvoorraden een vereiste is. In een oogwenk onstond een enorme vuurzee waartegen de brandweer vrijwel machteloos stond. Een half uur later vatte het dak van de school, waarin zich het museum bevond, vlam, benevens de achterzijde van een aantal huizen aan de

Westzeedijk. Aangezien de zolder was volgepakt met schoolbanken vond het vuur hier gretig voedsel. Daar het museum op de bovenste verdieping van de school gehuisvest was, stond al direct vast dat de collecties grote schade zouden oplopen. Bij het blussingswerk was brandmeester Van Roon, een broer van de oprichter G. van Roon, speciaal belast met de leiding van het spuiten op de in brand geraakte school. Er werd een enorme hoeveelheid water naar binnen gespoten en naderhand zou blijken dat de zolder en het dak geheel verbrand waren en dat het ook op de bovenverdieping had gebrand. Op de benedenverdieping had alleen de gang gebrand. In de lokalen stond het bluswater 30 cm hoog,

waarin een opgezette zeehond ronddreef. Een volledig verslag van deze rampzalige gebeurtenis kan men lezen in de N.R.C. van 2 februari 1933. Gelukkig was alles goed verzekerd bij de firma R. Mees & Zoonen voor een totaal bedrag van f 15.000,= doch dat nam niet weg, dat vele zaken onherstelbaar waren of geheel verloren waren gegaan. De verzekeringsdeskundige A. Kiewit liet gaten boren in de vloer, zodat het water wegstroomde in de daaronder gelegen vertrekken van de afdeling Rotterdam van de Arbeiders Jeugd Centrale (A.J.C.). Over deze gebeurtenis kon Landsman later met een soort ingehouden leedvermaak vertellen.

Schade aan schaaldieren en insecten

Bij de voorlopige inventarisatie bleek dat vogels, zoogdieren, eieren en schelpen, dankzij de voortreffelijke kasten van de firma Breedveld, gespaard waren gebleven. Wel gingen verloren de schaaldieren van dr. J.G. de Man, de mieren van pater A. Raignier en de vlinders van Landsman, Lels en Nieuwenhuis; met uitzondering van een deel tropisch materiaal van Landsman en Nieuwenhuis. De bibliotheek had zware waterschade opgelopen. De eerste zorg was een nieuw onderkomen te zoeken en dankzij de grote medewerking van het gemeentebestuur werd onderdak gevonden in de school aan de Dirk Smitsstraat 76. Onmiddellijk werd begonnen met het overbrengen van het geredde materiaal. De hoofden van de beide in het gebouw gevestigde scholen, de heren Sluiters en Verhoog, verleenden alle mogelijke hulp en met

Wroete brand aan den Westeedijk te Rotterdam, die oversloeg van een opslagplaats, naar een school, waarin o.a. het Natuurhistorisch-Museum gehuisvest is en naar een aantal belovende genden. De Rotterdamse brandweer in den strijd tegen de vuurzee.

medewerking van vrienden van het museum en leden van de Nederlandse Natuurhistorische Vereniging was het overgebleven materiaal in enkele dagen overgebracht.

Krantenfoto uit het N.R.C.
van 2 februari 1933.

Heropening in de Dirk Smitsstraat

Op 1 juli 1933 werd het museum in de Dirk Smitsstraat officieel heropend, ter gelegenheid waarvan dr. A.B. van Deinse een voorzittershamer aanbood en de heer De Heer een grote inktvis van het genus *Octopus*, waarvan nog geen exemplaar in de verzameling aanwezig was, omdat het dier voor onze kust zeldzaam is. Van de heer A. ten Dam ontving men fossiele beenderen en schelpen in bruikleen en de gebroeders A.J. en J.G. Zöllner schonken vlinders

DE VERHUIZING VAN HET NATUURHISTORISCH MUSEUM.

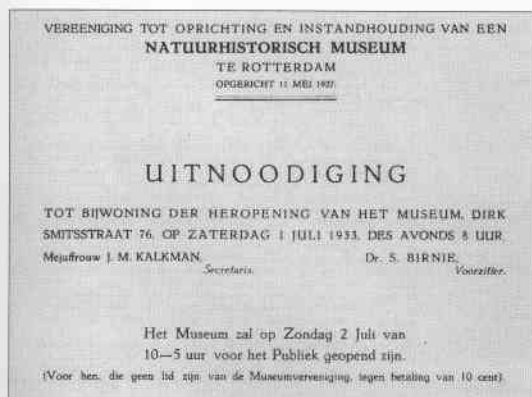

Het is het bestuur van de Vereeniging tot Oprichting en Instandhouding van een Natuurhistorisch Museum te Rotterdam gelukt, van de Gemeente de beschikking te krijgen over een viertal ruime lokalen in de school aan de Dirk Smitsstraat, waarin de belangrijke collectie, die gered kon worden uit het door den brand van Woensdagavond 11. geteisterde school aan den Westeedijk, gered is ondergebracht. Met vijf personenauto's werd de verzameling opgezette dieren — de groote noz donker van het bluschwater — bij stukje en beetje van de plaats der ruïne naar de Zondagsstille Dirk Smitsstraat vervoerd, waar rappe jongenshanden gereed stonden om alles naar boven te brengen. Op de bovenste verdieping stonden de dames Kalkman en Venderbos klaar — met een staf van ijverige medewerkers en —sters — om den dingen voorloopig een plaats te geven.

De lokalen zijn ruim en goed verwarmd. Als de zon even door de wolken kwam kicken, baadde de vloer met alle opgezette beesten in louter goud.

Mej. Kalkman vertelde ons, dat niet alle vlinders uit de collectie als verloren te beschouwen zijn. Ook de keververzameling is gered.

De verhuizing naar de Dirk Smitsstraat in maart 1933: 'rappe jongenshanden stonden gereed om alles naar boven te brengen.'

voortduren, heb ik mij weleens afgevraagd of het niet beter was geweest als het museum daar gebleven was.

De uitnodiging voor de heropening van het museum.

Meer geld en nieuwe huisvesting?

Op 11 april 1934 ontving voorzitter Birnie een brief van de wethouder van onderwijs en volksontwikkeling F.L.D. Nivard om te komen spreken over de huisvesting van het museum. Bij dit bezoek wordt hem medegedeeld, dat er een voorstel van burgemeester en wethouders was om het museum in aanmerking te laten komen voor het nog toe te wijzen legaat Hoffmann, in leven wethouder van onderwijs te Rotterdam. Natuurlijk waren er bij aanvaarding van het legaat verschillende voorwaarden verbonden, waarvan er één was, dat het museum op een waardige wijze gehuisvest moest worden.

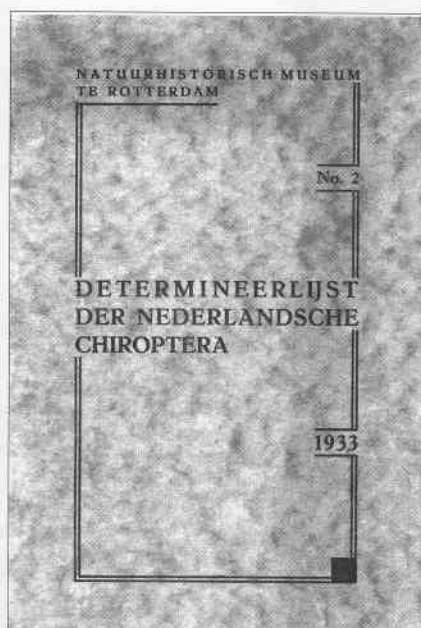
De wethouder noemde in dit verband het pand Mathenesserlaan 7. Een tweede voorwaarde was, dat de naam Hoffmann aan het museum moest worden toegevoegd. Tijdens de bestuursvergadering van 17 april 1934 werd er over het gesprek met de wethouder gerapporteerd. Het bestuur had aanvankelijk bezwaren, omdat zo'n pand zoveel zou kosten, dat er van het legaat niet genoeg zou overblijven om het museum te exploiteren, zodat er getracht zou moeten worden naar nieuwe inkomsten uit te zien, naast de bestaande contributie van de leden. Waarlijk een vooruitziende blik, want de toekomst zou

en kevers. Als verdere aanwinsten worden vermeld een schreeuwarend en eieren van W.Ph.J. Hellebrekers. Dr. S. Birnie wordt tot erelid benoemd vanwege zijn 50-jarig promotiefeest. In hetzelfde jaar verschijnt de tweede gedrukte publicatie van de vereniging bestaande uit een determineerlijst van de Nederlandse Chiroptera van H. Landsman alsmede een overzicht van de aanspoelingen van Cetacea in Nederland in de jaren 1931 en 1932 door dr. A.B. van Deinsse. Er breekt nu een periode van rust aan, waarin gestaag gewerkt wordt aan de wederopbouw en uitbreiding van de verzamelingen. Mijn eerste herinneringen aan het museum dateren uit die periode, waarin de dames Kalkman en Venderbos de scepter zwaaiden en ik van Landsman mijn eerste schelp ontving. Besloten werd dat slechts vlinders van Oost- en West-Indië zullen worden verzameld. Het gebouw aan de Dirk Smitsstraat staat er nu nog en na alle perikelen die tot 1987

links: Omslag van de publicatie over Nederlandse Chiroptera.

rechts: Het pand aan de Dirk Smitsstraat 76.

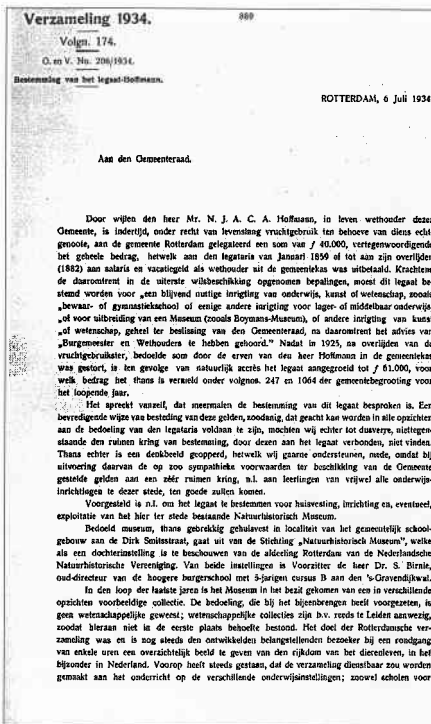
(foto: Coll. Gem. archief Rotterdam)

leren, dat men daar uiteindelijk de nek op zou breken. Dr. K. Kuiper, bestuurslid en directeur van de Rotterdamse Diergaarde, merkte vervolgens op, dat er een fonds bestaat, het legaat Burger, dat grote sommen geld beschikbaar heeft om aan te wenden ten bate van Rotterdamse doeleinden. Als curatoren van dit fonds noemt hij mr. K.P. van der Mandele en mr. G.H. Lambert. Wellicht zou het aanbeveling verdienen om eerst aan burgemeester en wethouders toestemming te vragen alvorens stappen te doen in deze richting. Kuiper meent echter dat het beter is, dat men zich eerst tot dit curatorium wendt met het verzoek om steun en daarna pas antwoord geeft aan burgemeester en wethouders. Besloten wordt dat de heren Birnie en Landsman een bezoek zullen aanvragen. Het is niet bekend wat het resultaat van dit bezoek was. Vermoedelijk heeft mr. G.H. Lambert de aandacht gevestigd op de Stichting Bevordering van Volkskracht.

Het legaat Hoffmann

Alvorens verder te gaan, lijkt het mij beter om eerst enige tekst en uitleg te geven over het ontstaan van het legaat Hoffmann en over de voorwaarden die er aan verbonden waren. Mr. Nicolaas Jan Agatho Christiaan Aynus Hoffmann, in leven wethouder van onderwijs der gemeente Rotterdam, overleed kinderloos op 7 juli 1882. Op 29 december 1881 maakte hij een holografisch testament en stelde dat diezelfde dag in bewaring bij de Rotterdamse notaris Andries Cornelis van Wijngaarden, zoals blijkt uit de akte van bewaargeving op die datum door de notaris opgemaakt: "Ik legateer de Gemeente Rotterdam de som van acht en dertig duizend gulden (f 38.000,-), zijnde ongeveer het bedrag, mij van January Achttien honderd negen en vijftig tot een en dertig December Achttien honderd een en tachtig uit de Gemeentekas uitbetaald, als salaris en vacatiegeld als wethouder. Deze som van acht en dertig duizend gulden te vermeerderen met twee duizend gulden voor ieder jaar, dat ik na een January Achttien honderd twee en tachtig de betrekking van Wethouder mogt hebben vervuld, gedeelten van een jaar voor een geheel gerekend; alles vrij van recht van successie. Ik verlang, dat de Raad der

No. 174. 890

lager en ongewerd lager onderwijs als inrichtingen voor middelbaar en voortbrengend nooger onderwijs zouden hier opwekking tot dieperend natuuronderzoek kunnen vinden tot duizende is de gebrekkige huisvesting een beletsel geweest het gesteele aan te voue te verzamelen.

Het komt ons voor, dat door het verlenen van een betere huisvesting bereikt zal worden, dat de verschillende scholen meer dan tot nu toe van het overnemen van materiaal zullen profiteren; de leerlingen zullen bij een doeltreffende opstelling tot nader contact met de natuur gebracht kunnen worden, hetwelk o.i. juist voor standalderlingen van zeer armoe niet zal kunnen zijn.

Naar ons is gebleken, zal ook bij de nabestaanden van den legataria geen bezwaar bestaan tegen bestemming van de gelaagde gelden voor het hierboven aangegeven doel. Zoo Uwe Vergadering zich hiermede kunnen vereenigen, dan stellen wij ons voor de Stichting „Natuurhistorisch Museum“ in de geestelijkheid te stellen het legaat aan te wendende tot huisvesting en inrichting en, om de overblijvende middelen zultu toelaten, tegenwoordig in de eigenaardigheden van een museum. Welke hier toe besluiten, dan ligt het in de bedoeling, dat dit museum in den vervolg zal worden aangeduid als „Natuurhistorisch Museum Hoffmann“.

Zoude uit het bij de stukken gevoegde advies ter zake van de Commissie voor het onderwijs en de uitbreiding van de school, kan de Commissie met de hiervoor aangegeven bedoelingen ten volle instemmen. Welkwaer meent dat de Commissie in door een haren leden omde gestelde vraag niet overzichelijk te mogen laten, of de betreffende gelden niet zouden kunnen worden besteed voor den bouw van een Zees-plaetarium, gelijk onlangs te 's-Gravenhage is geopend; hetwelk ook dit denkbeeld de Commissie niet verwerpelijk voorkomt, meent zij loch aan besteding ten behoeve van het Natuurhistorisch Museum de voorkeur te moeten geven, o.m., omdat de Commissie meent, dat voor de stichting van een plaetarium de beschikbare som niet toereikend zal zijn.

Wij veroorloven ons op grond van een en ander Uwe Vergadering in overweging te geven in besluiten het legaat Hoffmann te bestemmen voor huisvesting, inrichting en, voor zover de beschikbare gelden zulke dat nog zullen toelaten, exploitatie van het Natuurhistorisch Museum, uitgaande van de Stichting „Natuurhistorisch Museum“ en te dien einde ook te machtigen met genoemde stichting een regeling te treffen.

Burgemeester en Wethouders van Rotterdam,
De Secretaris,
M. SMEDING,
De Burgemeester,
FORTUYN.

Gemeente Rotterdam die gelden, zodra zij beschikbaar komen, zal bestemmen voor een blijvend nuttige inrigting van onderwijs, kunst of wetenschap, zoals bewaar- of gymnastiekschool of eenige andere inrigting voor lager of middelbaar onderwijs, of voor uitbreiding van een museum (zoals Boymans-Museum) of andere inrigting van kunst of wetenschap, geheel ter beslissing van den Gemeenteraad, na daaromtrent het advies van Burgemeester en Wethouders te hebben gehoord.”

Echter onder de last van levenslang vrucht-

Voorstel van B&W van
Rotterdam om het museum
het legaat Hoffmann
toe te kennen.

Mr. Nicolaas Jan Agatho
Christiaan Aynus Hoffmann,
(1822 - 1882)
wethouder van onderwijs
van de gemeente Rotterdam.
(1859 - 1881)

(foto: Coll. Gem. archief Rotterdam)

gebruik aan zijn weduwe Hendrika Dunlop, bij genoemd testament besproken. Genoemde vruchtgebruikster overleed 30 oktober 1924 te Parijs, waardoor het legaat tot uitkering kwam.

Eenvoud, toewijding en saamhorigheid

Aanvankelijk kon men geen bevredigende wijze vinden voor de besteding van de gelden, zodat het kapitaal inmiddels in 1934 was aangegroeid tot f 59.318,88. Je kunt je niet voorstellen, dat een wethouder in de huidige tijd zo'n legatering zou maken! Het was burgemeester mr.

P. Droogleever Fortuyn, die de aandacht van het college vestigde op de museumvereniging, want hij had eens een bezoek aan de verzameling gebracht en was, zoals hij zei, getroffen door de geest van eenvoud, toewijding en saamhorigheid aldaar. En het was vooral dr. Birnie geweest, die er in was geslaagd zijn belangstelling te wekken voor het werk van de museumvereniging.

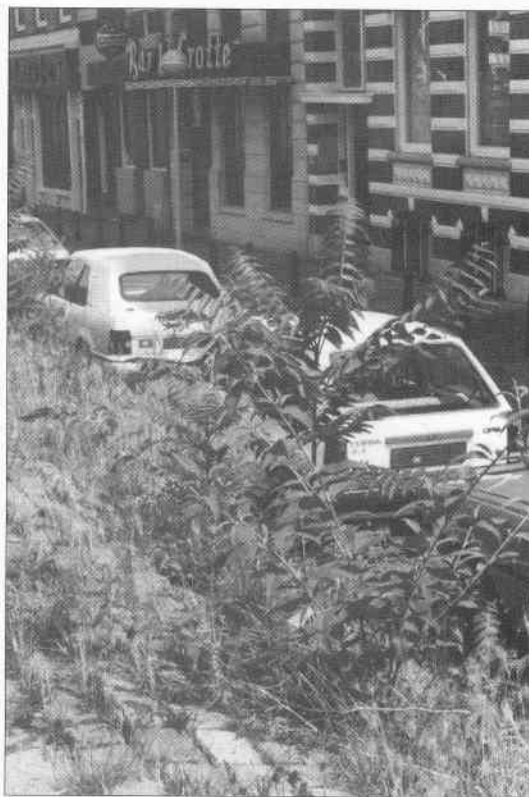
(wordt vervolgd; deel 1 en 2 verschenen in Straatgras 8, nummer 1 en 3)

Verwilderde hemelbomen in Rotterdam, trend of incident?

door
Remko Andeweg

Veel bezoekers van het Natuurmuseum moeten de laatste jaren, misschien zonder het te weten, getuige zijn geweest van een interessant fenomeen dat zich afspeelt op de steentaluds langs de Westzeedijk, zowel aan de zijde van de Medische faculteit als aan de zuidwestkant van de kruising met de Westersingel/Scheepstimmermanslaan. Beide taluds zijn in de loop van een aantal jaren begroeid geraakt met zaailingen van de hemelboom, waar-schijnlijk afkomstig van de volwassen exemplaren die als straatbomen in de van Vollenhovenstraat staan.

De hemelboom *Ailanthus altissima* (Mill.) Swingle is een snel groeiende boom uit de familie der Simaroubaceae met een vrij gladde stam en oneven geveerde bladeren die soms wel 60 cm. lang kunnen worden. De deelblaadjes hebben aan de voet één of meer grove tanden en enkele grote klieren. De bladeren en jonge twijgen verspreiden bij aanraking een vieze, wat verstikkende geur die aan vlier- of doornappelblad doet denken. De boom bloeit met wittige pluimen,

maar opvallender zijn daarna de gevleugelde vruchten die de boom al in hoogzomer van een herfstachtig rood voorzien. De soort heeft een sterke neiging tot het maken van wortelopslag en die scheuten moeten niet met zaailingen worden verward.

Zaailingen van de
hemelboom en
vlinderstruiken in het talud
van de Westzeedijk.
(foto: Remko Andeweg)